

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

Meistaru iela 10-502, Rīga, LV-1050, tālr. 27343432, e-pasts seplp@seplp.lv, www.seplp.lv

Rīgā, 10.09.2024.

Nr. 17/6-3

Atzinums par 2024. gada 13. augusta iesniegumu vērtēt Lsm.lv publicēto rakstu “”Krievēļi” un “latišņa” sociālajos tīklos. Kāpēc par naida izraisīšanu nesoda?”

2024. gada 13. augustā Latvijas sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons (turpmāk tekstā arī – ombuds) ir saņēmis [..], biedrības [..] (turpmāk – Iesniedzējs) iesniegumu (turpmāk – Iesniegums), kurā pievērsta uzmanība Latvijas sabiedrisko mediju vienotajā portālā Lsm.lv (turpmāk – Lsm.lv) 2024. gada 12. augustā publicētā raksta “”Krievēļi” un “latišņa” Kāpēc par naida izraisīšanu nesoda?” (<https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/12.08.2024-krieveli-un-latisna-socialajos-tiklos-kapec-par-naida-izraisisanu-nesoda.a564633/>) saturam.

Iesniedzējs lūdz izvērtēt publicētā raksta *atbilstību Latvijas valsts drošības mērķiem mazināt un novērst padomju okupācijas un rusifikācijas nozieguma sekas Latvijā un*

- a) publikācijas kvalitāti;
- b) publikācijas autora atbilstību Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likuma 3.panta 1.punktam;
- c) sabiedrības kopējo labumu no šīs publikācijas;

kā arī *žurnālista [..] lojalitāti Latvijas valstij.*

Lai izvērtētu Iesniegumā prasīto, ombuds no 2024. gada 13. augusta līdz 10. septembrim iepazīnās ar Iesniegumā minēto Lsm.lv rakstu, uzdeva jautājumus VSIA “Latvijas Televīzija” (turpmāk – LTV) galvenajai redaktorei Sigitai Roķei un LTV valdei.

Izvērtējot Iesniegumu, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

konstatē:

[1] Iesniegumā ir pievērsta uzmanība 2024. gada 12. augustā Lsm.lv publicētā raksta “”Krievēļi” un “latišņa” sociālajos tīklos. Kāpēc par naida izraisīšanu nesoda?” kvalitātei, raksta autora iespējamajam interešu konfliktam un raksta publikācijas mērķim.

[2] Iesniedzējs Iesniegumā uzdod šādus jautājumus:

1. *Kāpēc sarunvalodas vārds ar viegli nicinošu pieskaņu “krievēlis” [...] publikācijā tiek pasludināts par naida runu? Kāpēc par latviešu valodas niansēm spriež krievu žurnālists? Kāpēc rakstā nav pievienots latviešu lingvists vērtējums šim sarunvalodas vārdam? Kāda Jūsuprāt ir šīs publikācijas kvalitāte?*

2. *Kāpēc LSM publicē Krievijas vēstniecības Latvijā stipendiāta [...] rakstus? Kāds ideoloģisks filtrs tiek izmantots LSM.LV? Vai šāda krievu žurnālista biogrāfija neliecina par atrašanos interešu grupā, kas ir pretrunā <https://likumi.lv/ta/id/319096-sabiedrisko-elektronisko-plassazinas-lidzeklu-un-to-parvaldibas-likums> 3. panta 1. punktam?*

3. *Kāds ir sabiedrības kopējais labums no šīs publikācijas, ar kādu mērķi tā tapusi?*

Kā arī Iesniedzējs Iesniegumā lūdz *izvērtēt žurnālista [...] lojalitāti Latvijas valstij.*

[3] 2024. gada 3. septembrī tika saņemtas LTV galvenās redaktora Sigitas Roķes atbildes uz Iesniedzēja uzdotajiem jautājumiem.

[4] Līdztekus Iesniedzējam tika nosūtīta atbilde, ka, tā kā Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likumā (turpmāk – SEPLPL) nav noteikts, ka sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombudam ir pilnvarojums vērtēt sabiedrisko mediju darbinieku lojalitāti Latvijas valstij, tad atsaucoties uz Valsts pārvaldes iekārtas likuma 102. pantā noteikto, kā arī ņemot vērā apsvērumu, ka lojalitātes pienākuma ievērošanas izvērtēšana skar nodarbinātības attiecības un tādējādi tas ir izvērtējams darba ņēmēja un darba devēja tiesisko attiecību ietvaros, jautājums izvērtēt žurnālista lojalitāti Latvijas valstij tika nosūtīts LTVvaldei.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

secina:

[5] Iesniegumā norādītajā Lsm.lv rakstā tiek atspoguļota informācija par iespējamajām naida runas izpausmēm sociālo tīklošanas vietņu ierakstos un tiesībsargājošo iestāžu reakciju uz tām. Raksta sākumā tiek skaidrots publikācijas tapšanas iemesls, proti, Valsts policijas vadības aicinājums

pirms 9. maija ziņot par pārkāpumiem, tostarp, arī sociālajā tīklā "X" un tam, ka *Vienam no atbildes "signāliem" pievērša uzmanību arī Rus.LSM.lv: atšķirībā no citiem līdzīgiem tur bija redzama Valsts policijas reakcija.*

Tālāk seko konkrētais piemērs:

Pie berģu prusaku kapiem krievēļi stāv ceļmalā, kur nedrīkst lai noliktu lakstus. Policijas nav. @Valsts_policija" - raksta kāds Elvis Meistars, atzīmējot Valsts policijas kontu. Šim ierakstam ir desmitiem atzīmju "patīk" un retvītu, to redzējuši 11 tūkstoši lietotāju. Pie ieraksta pievienotas fotogrāfijas, tajās redzams, ka auto novietošanas noteikumi patiešām pārkāpti.

Policija reaģē:

"Paldies par informāciju!"

Tālāk zem šī paša autora šī un citiem ierakstiem ir spriedelējumi par to, vai būtu bijis vērts pārdurt šiem automobiļiem riepas, aicinājums visus krievus izsūtīt vagonos uz Sibīriju un tā tālāk. Atbildot uz vienu no komentāriem, cits lietotājs arī vēršas pie Valsts policijas:

"Aicinājums uz huligānismu."

Valsts policija šajā gadījumā klusē.

Raksta turpinājumā juristi, Cilvēktiesību centra pārstāvji, Latvijas Universitātes asociētā profesore un Tiesībsarga biroja pārstāve skaidro dažādus naida runas aspektus un nianses, kā atšķirt naida runu, kas ir kriminālnoziedzums, no rupjiem vai aizspriedumainiem izteikumiem kā sociālo uzvedības normu pārkāpumiem; apskata citus iespējamās naida runas piemērus un gadījumus; dalās pārdomās par vēlamo Valsts policijas reakciju un iespējām identificēt naidu kurinošus likumpārkāpumus, ņemot vērā ne tikai sociālajos tīklos pateikto, bet arī plašāko kontekstu, kas skar rakstītā mērķi, nodomus un ietekmi, akcentējot to, ka Latvijā nepastāv administratīvā atbildība par naidīgas runas izpausmēm. Raksta noslēgumā tiek izklāstīta redakcijas komunikācija ar Valsts policiju par raksta sākumā aprakstīto ierakstu sociālajā tīklā "X".

[6] LTV galvenās redaktora Sigitas Roķes atbildes uz Iesniedzēja jautājumiem ir sekojošas:

1. uz Iesniedzēja jautājumu par vārda "krievēļis" izmantošanu rakstā, S.Roķe skaidro: *Vārds "krievēļis" publikācijā netika "pasludināts par naida runu", tieši pretēji, apvaicātie eksperti atzina, ka tā nav naida runa;*
2. atbildot uz Iesniedzēja jautājumu – *Kāpēc par latviešu valodas niansēm spriež krievu žurnālists? – LTV galvenā redaktore norāda, ka LTV nav ne iekšējo normatīvu, ne prakses konkrētu satura vienību izveidē iesaistīt vai neiesaistīt žurnālistus atkarībā no viņu nacionālās piederības. To liedz virkne normatīvu, kam LTV savā darbībā pakļaujas, arī Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija un Vispārīgo datu aizsardzības regula, kas ir*

saistošas Latvijas valstij;

3. Iesniedzēja jautājumam – *Kāpēc rakstā nav pievienots latviešu lingvista vērtējums šim sarunvalodas vārdam [krievelis]? – tiek sniegta atbilde, ka raksta mērķis nebija analizēt konkrētus vārdus vai izteikumus. Raksts apskatīja tādas norises kā aizvainojumi un naida runa digitālajā vidē;*
4. atbildot jautājumus, kas skar publikācijas autora biogrāfiskos datus un viņa *atrašanos interešu grupā, kas ir pretrunā ar Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likuma 3.panta 1.punktu*, S.Rože norāda, ka *konkrētais autors balvu [Krievijas vēstniecības balva “Dzintara spalva”] saņēma 2008. un 2011.gadā pirms Krievijas iebrukuma Krimā, kad ar Krievijas pusi sadarbība notika ne tikai valsts un valdības līmenī, bet sadarbojās arī virkne citu institūciju un organizāciju. Nav skaidrs, par kādu interešu grupu tiek uzdots jautājums;*
5. savukārt uzdoto jautājumu par *ideoloģisko filtru izmantošanu LSM.LV* S. Rože komentē šādi: *Nav skaidrs, kas ir domāts par vārdu savienojumu “ideoloģiskais filtrs”. Katrā ziņā sabiedriskie mediji nevar un nedrīkst kalpot kādai vienai konkrētai ideoloģijai. Sabiedrisko mediju vispārējais stratēģiskais mērķis ir stiprināt demokrātisko iekārtu, kas neparedz vienas “pareizās ideoloģijas” diktātu, kā tas bija padomju savienībā un kā to vēl joprojām redzam autoritārās valstīs;*
6. LTV galvenā redaktore atbildē par publikācijas mērķi norāda, ka *raksta mērķis bija iepazīstināt sabiedrību ar situāciju Latvijā attiecībā uz naida runu un tās atšķirību no aizvainojošiem publiskiem izteicieniem, par potenciāli iespējamajiem sodiem un policijas darbībām.*

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

vērš uzmanību:

[7] Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds atzinumus sniedz normatīvo aktu definētajās kompetences robežās un izmantojot sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un Rīcības un ētikas kodeksu normas, kas attiecas uz profesionālo ētiku un tās ievērošanu redakcionālajos lēmumos un profesionālajās procedūrās, kas veiktas sabiedrisko mediju satura veidošanas procesā. Nedz normatīvie akti, nedz sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un LTV Rīcības un ētikas kodekss nedod ombudam tiesības sniegt iesniegumā minēto apstākļu juridisko izvērtējumu, ombuds nevērtē Iesniedzēja uzskatus vai iesniegumā pausto viedokli.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

atzīst:

[8] Lsm.lv publikācijā ““Krieveļi» un «latišņa» Kāpēc par naida izraisīšanu nesoda?” nav konstatējami Latvijas sabiedrisko mediju redakcionālo vadlīniju pārkāpumi, publikācija atbilst gan SEPLPL definētajiem sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu mērķiem stiprināt Latvijas demokrātisko iekārtu un veicināt Latvijas iedzīvotāju piederības sajūtu Latvijai, gan vadlīnijās noteiktajām sabiedrības interesēm saņemt patiesu informāciju par tās dzīvi ietekmējošiem lēmumiem, procesiem un notikumiem, uzraudzīt politisko, ekonomisko un tiesu varu, stiprināt tiesiskumu un labklājību, dzīvot drošā vidē, mazināt netaisnību un nevienlīdzību, kā arī nav pretrunā ar sabiedrisko mediju apņemšanos, veidojot saturu, ievērot un aizstāvēt cilvēka pamattiesības, demokrātiskos institūtus un morāles normas, vērsties pret jebkāda veida diskrimināciju, veicināt viedokļu daudzveidību un rosināt sabiedriski nozīmīgas diskusijas, lai palīdzētu cilvēkiem veidot savus uzskatus un pieņemt lēmumus.

Publikācijā tiek iztirzātas divas savstarpēji saistītas, bet tomēr atšķirīgas problēmas: no vienas puses, tas ir jautājums par “naida runas”, kā kriminālnoziedzuma, atšķiršanu no “naidīgiem izteikumiem”, kā sociālo uzvedības normu pārkāpumiem, bet, no otras puses, tas ir jautājums par tiesībsargājošo iestāžu reakciju uz abu veidu ierakstiem sociālajos tīklos un vienlīdzīgu attieksmi, neatkarīgi no tā, kāda persona vai personu grupa tiek aizskarta ar šādiem ierakstiem. Ja otrais jautājums šķietami ir raksta tapšanas iemesls un noteicošais uzdevums, tad pirmais ir vērtējams, kā publikācijas mērķis – aktualizēt un rosināt diskusiju sabiedrībā par pieļaujamo un nepieļaujamo sociālo tīklu ierakstos sabiedrību vienojošo uzvedības normu kontekstā. Centieni paralēli iztirzāt abas tik būtiskās tēmas viena, apjomā ierobežota raksta ietvaros, neļauj tās izvērst, neaprobežojoties vienīgi ar atsevišķu gadījumu aprakstu un izvērtējumu, kas rada grūtības lasītājam noteikt pāreju no vienas tēmas pie otras un abu savstarpējo saistību. Pozitīvi vērtējams ir pieaicināto ekspertu apjoms un abu situāciju juridiskais izvērtējums, tomēr publikācijas mērķa sasniegšanai vēlams būtu “naida runas” un “naidīgu izteikumu” analīze arī no starppersonu komunikācijas un ētikas ekspertu puses, jo runa ir par sabiedrībā vēlamo savstarpējās saziņas un saskarsmes normatīvo kārtību.

Tādējādi, atbildot uz Iesniedzēja jautājumu par publikācijas kvalitāti, ombuds atzīst to par apmierinošu, publikācija nepārkāpj sabiedrisko mediju darbības profesionālos principus – precizitāti, objektivitāti, faktu nošķiršanu no viedokļiem un izvairīšanos no stereotipizācijas.

[9] Latvijas sabiedrisko mediju satura veidošanas principus nosaka redakcionālās vadlīnijas, kas definē sabiedrisko mediju redakcionālās vērtības un profesionālās darbības principus, ievērojot SEPLPL noteikto sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu vispārējo stratēģisko mērķi (2.pants) un darbības pamatprincipus (3.pants). SEPLPL 3.panta 1.punkts nosaka, ka *Sabiedriskie*

elektroniskie plašsaziņas līdzekļi ir brīvi no politiskas, ekonomiskas, atsevišķu interešu grupu un citādas iejaukšanās to darbībā.

No Iesniedzēja Iesniegumā norādītajiem Lsm.lv publicētā raksta autora biogrāfijas datiem un LTV galvenās redaktora sniegtās atbildes nevar izdarīt pamatotus un drošticamus secinājumus par raksta autora piederību kādai vārdā nenosauktai interešu grupai un šīs grupas iejaukšanos sabiedrisko mediju darbībā. Tāpēc ombuds nevar Iesniegumā norādītās publikācijas autora rīcībā konstatēt un atzīt SEPLPL 3.panta 1.punkta pārkāpumu.

[10] SEPLPL noteikto sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu vispārējo stratēģisko mērķi sabiedriskie mediji realizē, īstenojot sabiedrisko pasūtījumu. [LTV Sabiedriskā pasūtījuma 2024. gada plāna 4.2. punktā “Sabiedriskā labuma mērķi un uzdevumi”](#) ir aprakstīts sabiedriskā labuma mērķis “Sabiedrība” (*nodrošināt daudzpusīgu Latvijas sabiedrības pašizziņu, pārstāvēt iedzīvotāju daudzveidību, veidojot izpratni starp dažādām sabiedrības grupām un meklējot kopīgo*) un sabiedriskā labuma mērķis “Demokrātija” (*veidot sabiedrības izpratni par sabiedrībai nozīmīgiem lēmumiem, sekmēt pierādījumos balstītu lēmumu pieņemšanu, informēt sabiedrību par sociālpolitiskām aktualitātēm, veicināt politisko atbildīgumu un medijpratību, vairojot izpratni par mediju lomu demokrātijā*). Ombuda vērtējumā Iesniegumā norādītās publikācijas mērķis – aktualizēt un rosināt diskusiju sabiedrībā par pieļaujamo un nepieļaujamo sociālo tīklu ierakstos sabiedrību vienojošo uzvedības normu kontekstā, un publikācijas noteicošais uzdevums – vērst sabiedrības uzmanību uz likumdošanas nepilnībām un tiesībsargājošo iestāžu iespēju ierobežotību reaģēt uz naidu rosinošiem ierakstiem sociālajos tīklos, kā arī par vienlīdzīgas attieksmes nepieciešamību, atbilst abiem iepriekš minētajiem sabiedriskā pasūtījuma plāna mērķiem “Sabiedrība” un “Demokrātija”. Tādējādi sabiedrības labums no šīs publikācijas ir vērtējams abu sabiedriskā labuma mērķu kontekstā.

Atsaucoties uz Iesnieguma ievaddaļā izteikto lūgumu izvērtēt apspriežamā raksta *atbilstību Latvijas valsts drošības mērķiem mazināt un novērst padomju okupācijas un rusifikācijas nozieguma sekas Latvijā*, jāsecina, ka Iesniegumā norādītās publikācijas mērķis un tā noteicošais uzdevums, un secīgi – abas Lsm.lv rakstā iztirzātās tēmas, sniedz ieguldījumu Latvijas valsts iekšējās drošības un padomju okupācijas seku novēršanas jautājumos, jo neiecietība pret atšķirīgu viedokļu paudējiem un naidu rosinošu izteikumu pieļaušana savstarpējā saziņā un saskarsmē, kā arī nevienlīdzīga attieksme pret atšķirīgām cilvēku grupām vismaz daļēji ir vērtējama arī kā padomju okupācijas sekas, ņemot vērā totalitāras sabiedrības savstarpējo attiecību, t.sk. arī pieklājības normu principiālo atšķirību no tām savstarpējo attiecību normām, kas raksturo demokrātisku sabiedrību.

Izvērtējot atzīto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

iesaka:

[11] Sabiedriskajiem medijiem turpināt Iesniegumā minētā raksta aktualizētās tēmas aplūkošanu un rosināt plašāku diskusiju sabiedrībā par “naida runas” un “naidpilnu izteikumu” nošķiršanas iespējām, par pieļaujamo un nepieļaujamo sociālo tīklošanas vietņu ierakstos sabiedrību vienojošo uzvedības normu kontekstā, šim nolūkam uzklusot ne vien tiesību speciālistus, bet vēl plašāku ekspertu loku, kas veicinātu dziļāku auditorijas izpratni par robežām starp vārda brīvības garantētajām tiesībām paust savu viedokli arī spilgtā, emocionāli bagātā vai pat rupjā formā un pienākumu saglabāt cieņpilnu attieksmi pret oponentu, respektējot otra tiesības uz goda un cieņas aizsardzību.

[12] Informēt Lsm.lv auditoriju par to, vai un kā ir noslēgusies redakcijas sarakste ar Valsts policijas vadību, lai rastu skaidrību, vai rakstā aprakstītais ir nevienlīdzīgas attieksmes izpausme un vai šādas izpausmes nav tikai atsevišķs gadījums. Ombuds uzskata, ka šim nolūkam daudz produktīvāka par formālu saraksti būtu plašāka intervija ar atbildīgo Valsts policijas pārstāvi.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas

līdzekļu ombuds

(paraksts)*

Edmunds Apsalons

*DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR
LAIKA ZĪMOGU